

Ներածություն

ՀՀ Գեղարքունիքի մարզի Սևան համայնքի 2024-2026թ.թ. միջնաժամկետ ծախսերի ծրագիրը /այսուհետ՝ ՄԺԾԾ/ հանդիսանում է Սևան համայնքի զարգացման հեռանկարի թվային արտացոլումը և համայնքի միջնաժամկետ կտրվածքով գլխավոր ֆինանսական փաստաթուղթը, որը և ելակետ է՝ նախագծելու համապատասխան տարվան հաջորդող տարեկան բյուջեն:

ՄԺԾԾ-ով ներկայացվում են Սևան համայնքի՝ կանխատեսվող հաջորդ 3 տարիների եկամուտները, դեֆիցիտի ֆինանսավորման աղբյուրները, ծախսային ուղղությունները ըստ ոլորտների, որոնք բերելու են Սևան համայնքի կայուն և համաչափ զարգացմանը, ինչպես նաև հնարավորություն կընձեռեն համայնքին առավել արդյունավետ գեներացնելու եկամուտները, մասնավորապես՝ միջնաժամկետ կտրվածքով կմշակվեն մեխանիզմներ դրանք ավելացնելու ուղղությամբ, որն իր հերթին կբերի համայնքի զարգացմանը միտված ծախսերի ավելացմանը:

ՄԺԾԾ-ն կնպաստի ավելի լայն և հեռանկարային ծախսերի քաղաքականության մշակմանը, որի շնորհիվ համայնքի զարգացման հեռանկարը կստանա բյուջետային ձևաչափ և որը, ըստ էության, հասանելի կդարձնի բոլորին, այդ թվում՝ քաղաքացիներին, ուսումնասիրելու միջնաժամկետ կտրվածքով համայնքի կողմից նախատեսվող ծախսերի բաշխումը ըստ ոլորտների՝ թվային տեսքով: Ընդ որում՝ սույն ֆինանսական փաստաթղթով առավել կընդգծվեն բյուջետային ծրագրերի շարունակականության ապահովման ֆինանսական մեխանիզմները:

Սևան համայնքի 2024-2026թ.թ. միջնաժամկետ ծախսերի ծրագիրը նախագծվել է՝ ղեկավարվելով «Հայաստանի Հանրապետության բյուջետային համակարգի մասին» և «Տեղական ինքնակառավարման մասին» ՀՀ օրենքների ՄԺԾԾ-ին վերաբերող համապատասխան հոդվածներով:

1. Զարգացման հիմնական ուղղությունները և սկզբունքները

Սևան համայնքի 2024-2026թ.թ. համար նախանշված ծրագրերի իրականացումը խարսխուսելու է համաչափ և կայուն զարգացման սկզբունքի վրա, որի նպատակային իրագործման համար առաջնահերթ և գերակա խնդիրներ են համարվելու՝

1. Կառավարման արդյունավետության բարձրացումը, համայնքապետարանի գործունեության թափանցիկությունը և բնակչությանը լիարժեք հաշվետու լինելը:
2. Հանրային տարածքների, շրջակա միջավայրի և պատմամշակութային ժառանգության պաշտպանությունը:
3. Մարդու իրավունքների պաշտպանության գերակա սկզբունքներով որոշումների կայացումը:
4. Համայնքի մասնակցային կառավարման մշակույթի ձևավորումը՝ բնակչությանը մասնակից դարձնելով հանրային նշանակություն ունեցող և բնակչությանը հուզող որոշումների կայացմանը՝ հարցումների, քննարկումների և քվեարկությունների միջոցով:
5. Համայնքի կառավարման ներառականության բարելավումը:

6. Իրավահավասար ու ներդաշնակ համակեցության մշակույթի ձևավորումը:
7. Անվտանգ, առողջ ու հարմարավետ ապրելու և գործելու կենսամիջավայրի ստեղծումը:
8. Աղբահանության կազմակերպման և կարգավորման և աղբի վերամշակման գործարանի ստեղծման մեկնարկի ապահովումը:
9. Երիտասարդական և սպորտային ծրագրերի միջոցով բնակիչների շրջանում առողջ ապրելակերպի գաղափարի խթանումը:
10. Զբոսաշրջության ենթակառուցվածքների զարգացման խթանումը և Սևանի զբոսաշրջային միջավայրի բարելավումը:
11. Բազմաբնակարան շենքերի տանիքների հիմնանորոգման շարունակության ապահովում:
12. Նախադպրոցական հաստատությունների ներառականության հնարավորությունների ապահովումը:
13. Հնարավորությունների դեպքում նախադպրոցական և արտադպրոցական կազմակերպությունների հիմնանորոգումը:
14. Մշակույթի ոլորտի ենթակառուցվածքների զարգացում, մշակութային ծառայություններից օգտվելու ներառականության ապահովումը, ինչպես նաև ընթացիկ ու կապիտալ նորոգումների հետ կապված խնդիրների լուծում:
15. Փողոցային լուսավորության համակարգի արդիականացում, ցանցի շարունակական ընդլայնում, էներգախնայող համակարգերի ներդրում, վերգետնյա մալուխային ցանցի անցկացում, համակարգի անվտանգության և հուսալիության աստիճանի բարձրացում:
16. Գործարարության և ներդրումների համար բարենպաստ միջավայրի ապահովումը, համայնքի և գործարար միջավայրի միջև փոխշահավետ համագործակցության խթանումը:
17. Երեխաների իրավունքների պաշտպանությունն ու անչափահասների հետ տարվող աշխատանքների բարելավումը:
18. Բնակիչների սոցիալական պաշտպանվածության ապահովումն ու այդ նպատակով հաշմանդամություն ունեցող անձանց, ծնողազուրկ երեխաների, բազմազավակ և անապահով ընտանիքների կենսական ապահովմանն ուղղված սոցիալական ծրագրերի արդյունավետ իրականացումը:

2. Սևան համայնքի 2024-2026թ.թ. կանխատեսվող ընդհանուր եկամուտները

Ելնելով Սևան միավորված համայնքի առաջին տարվա՝ 2022թվականի կատարված բյուջեի հնարավորություններից, ինչպես նաև 2023թ-ի բյուջեի կատարողականից, վերանայվել են եկամուտների կանխատեսումները և 2024-2026 թվականներին համայնքի ընդհանուր բյուջեի կանխատեսվող եկամուտների տվյալները հետևյալն է.

Հ/Հ	ԵԿԱՄՈՒՏՆԵՐԻ ԱՆՎԱՆՈՒՄՆԵՐԸ	2024 ԹՎԱԿԱՆ	2025 ԹՎԱԿԱՆ	2026 ԹՎԱԿԱՆ
	ԸՆԴԱՄԵՆԸ ՀԱՄԱՅՆՔԻ ԲՅՈՒՋԵԻ ԵԿԱՄՈՒՏՆԵՐ, ՈՐԻՑ	2690,0	2760,0	2850,0
Ա	ՎԱՐՉԱԿԱՆ ԲՅՈՒՋԵԻ ԵԿԱՄՈՒՏՆԵՐ՝	1890.0	1910.0	1950.0

	ԸՆԴԱՄԵՆԸ, ԱՅԴ ԹՎՈՒՄ			
1	Ընթացիկ պաշտոնական դրամաշնորհներ	1359,7	1360,0	1365,0
2	Համայնքի բյուջեի սեփական եկամուտներ	530,3	550,0	585,0
Բ	ՖՈՆԴԱՅԻՆ ԲՅՈՒՋԵԻ ԵԿԱՄՈՒՏՆԵՐ՝ ԸՆԴԱՄԵՆԸ, ԱՅԴ ԹՎՈՒՄ	1300,0	1400,0	1500,0
1	Պետական բյուջեից կապիտալ ծախսերի ֆինանսավորման նպատակով ստացվելիք սուբվենցիա	800,0	850,0	900,0
2	Վարչական բյուջեի պահուստային ֆոնդից հատկացում ֆոնդային բյուջե	500,0	550,0	600,0

2024-2026 թվականների համար համայնքի բյուջեի գծով կանխատեսվել են հետևյալ ընդհանուր եկամուտները.

- 2024 թվականին 2 690.0 մլն. դրամ /աճը 2023թ-ի փաստացի բյուջեի նկատմամբ՝16,9 տոկոս/.
- 2025թ.-ին 2 760,0 մլն դրամ /աճը 2024թվականի բյուջեի նկատմամբ՝ 2,6 տոկոս/.
- 2026թ.-ին 2 850.0 մլն. դրամ /աճը 2025թվականի բյուջեի նկատմամբ՝ 3,3 տոկոս/:

2024-2026 թվականների համար համայնքի վարչական բյուջեի գծով կանխատեսվել են հետևյալ ընդհանուր եկամուտները.

- 2024 թվականին 1 890.0 մլն. դրամ /աճը 2023թ.-ի փաստացի բյուջեի նկատմամբ՝ 21,2 տոկոս/
- 2025թ.-ին 1 910,0 մլն դրամ /աճը 2024թվականի բյուջեի նկատմամբ՝ 1,1 տոկոս/
- 2026թ.-ին 1 950.0 մլն. դրամ /աճը 2025թվականի բյուջեի նկատմամբ՝ 2,1 տոկոս/

2024-2026 թվականների համար համայնքի վարչական բյուջեի սեփական եկամուտների գծով կանխատեսվել են հետևյալ ընդհանուր եկամուտները.

- 2024 թվականին 530,3 մլն. դրամ /աճը 2022թ-ի փաստացի կատարողականի նկատմամբ՝ 9,9 տոկոս/
- 2025թ.-ին 550,0 մլն դրամ /աճը 2024 թվականի բյուջեի նկատմամբ՝ 3,7 տոկոս/
- 2026թ.-ին 585,0 մլն. դրամ /աճը 2025թվականի բյուջեի նկատմամբ՝ 6,4 տոկոս/

2024-2026 թվականների համար համայնքի ֆոնդային բյուջեի գծով կանխատեսվել են հետևյալ ընդհանուր եկամուտները՝ առանց ոչ ֆինանսական միջոցների օտարման գումարների

- 2024 թվականին 1 300.0 մլն. դրամ /աճը 2023թ-ի փաստացի բյուջեի նկատմամբ՝ 28,9 տոկոս/
- 2025թ.-ին 1 400,0 մլն դրամ /աճը 2024թվականի բյուջեի նկատմամբ՝ 7,6 տոկոս/
- 2026թ.-ին 1 500.0 մլն. դրամ /աճը 2025թվականի բյուջեի նկատմամբ՝ 7,1 տոկոս/:

2024 թվականի եկամուտների կանխատեսումները 2023 թվականի համեմատ ավելի բարձր են, քան 2025-2026 թվականներն են: Այդպիսի աճի կանխատեսումները պայմանավորված են պետական բյուջեից ստացվող դոտացիաների գումարների զգալի աճով, որը հնարավորություն է տվել համայնքին այդ գումարների հաշվին մեծացնել վարչական բյուջեի աճը և դրանում ներառված պահուստային ֆոնդից ֆոնդային բյուջե հատկացման գումարը: Կանխատեսված աճը զգալիորեն գերազանցում է 2023թ.-ի ֆոնդային բյուջեի կատարողականին:

3. Եկամուտների վերծանումն ըստ առանձին եկամտատեսակների

Համայնքի ՄԺԾԾ-ում համայնքի բյուջեի եկամուտների կանխատեսումները հետևյալն են.

ՄԻԼԻՈՆ ԴՐԱՄՆԵՐՈՎ

Հ/Հ	ԵԿԱՄՈՒՏՆԵՐԻ ԱՆՎԱՆՈՒՄՆԵՐԸ	2024 ԹՎԱԿԱՆ	2025 ԹՎԱԿԱՆ	2026 ԹՎԱԿԱՆ
	ԸՆԴԱՄԵՆԸ ՀԱՄԱՅՆՔԻ ԲՅՈՒՋԵԻ ԵԿԱՄՈՒՏՆԵՐ, ՈՐԻՑ	2690,0	2760,0	2850,0
Ա	ՎԱՐՉԱԿԱՆ ԲՅՈՒՋԵԻ ԵԿԱՄՈՒՏՆԵՐ՝ ԸՆԴԱՄԵՆԸ, ՈՐԻՑ	1890.0	1910.0	1950.0
1	Հարկեր և տուրքեր	460.0	470,0	495,0
1,1	Գույքային հարկեր, որից	137,0	137,0	152,0
1.1.1	Անշարժ գույքի հարկ	112.0	120,0	140,0
1.2	Փոխադրամիջոցների գույքահարկ	300.0	310,0	320.0
1.3	Տեղական տուրքեր	10.0	10.0	10.0
1.4	Պետական տուրքեր	13.0	13.0	13.0
2	Պաշտոնական դրամաշնորհներ, որից	1359.7	1360,0	1365,0
2.1	Պետական բյուջեից տրվող դոտացիա	1355.1	1355,4	1360,4
2,2,	Ընթացիկ ծախսերի իրականացման համար պետական բյուջեից տրվող սուբվենցիա	2.4	2.4	2.4
2,3,	Պատվիրակված լիազորություններ	2.2	2.2	2.2
3	Այլ եկամուտներ	70,3	80,0	90,0
	ԸՆԴԱՄԵՆԸ ՍԵՓԱԿԱՆ ԵԿԱՄՈՒՏՆԵՐ	530,3	550,0	585,0
Բ	ՖՈՆԴԱՅԻՆ ԲՅՈՒՋԵԻ ԵԿԱՄՈՒՏՆԵՐ ԸՆԴԱՄԵՆԸ, ՈՐԻՑ	1300.0	1400.0	1500.0
1	Կապիտալ ծախսերի իրականացման համար պետական բյուջեից տրվող սուբվենցիա	800.0	850.0	900.0
2	Համայնքի վարչական բյուջեի պահուստային ֆոնդից հատկացում ֆոնդային բյուջե	500.0	550.0	600.0

Սևան համայնքի 2024-2026թ.թ. եկամուտների կազմում սեփական եկամուտների տեսակարար կշռի ցուցանիշը համապատասխանաբար կազմում է՝

- 2024թ.-ին՝ 530,3.0 մլն. դրամ /վարչական բյուջեի 28.1 տոկոս/

- 2025թ.-ին՝ 550.0 մլն. դրամ /վարչական բյուջեի 28.8 տոկոս/

- 2026թ.-ին՝ 585.0 մլն. դրամ /վարչական բյուջեի 30.0 տոկոս/

կամ սեփական եկամուտների աճը կանխատեսվում է անշարժ գույքի հարկի և փոխադրամիջոցների գույքահարկի աճերով:

Միջնաժամկետ ծախսային ծրագրերի իրականացման համար աճ է կանխատեսվում նաև պաշտոնական դրամաշնորհների, մասնավորապես՝ համահարթեցման դոտացիայի գծով. 2024թ.-ի աճը 2023թ.-ի համեմատ կազմում է շուրջ 441,0 մլն դրամ կամ 48,2 տոկոս, ինչն աննախադեպ աճ է վերջին 10-15 տարիների համար, իսկ 2025 և 2026թվականների աճը 2024թ.-ի նկատմամբ միջին հաշվարկով տարեկան 2,5 տոկոս է, ինչը կանխատեսելի էր 2023թ.-ին: Պետական բյուջեից կապիտալ ծախսերի իրականացման նպատակով տրվող սուբվենցիաների գծով 2024-2026թվականների համար կանխատեսվում է միջին տարեկան 6,25 տոկոսի աճ, իսկ միայն 2024թ.-ին սուբվենցիայի աճը 2023թ.-ի համեմատ ավելի բարձր է /37,5 տոկոս/, քան 2024-2026թվականների համար: Դա նշանակում է, որ ինչպես պետության ուշադրությունն է ավելանում միավորված համայնքների հանդեպ, այնպես էլ մեծանում են ռիսկերը սուբվենցիոն ծրագրերի կատարման, այնպես էլ գյուղական բնակավայրերում կապիտալ ծախսերի իրականացման ու ներգրավման գործում: Այլ կերպ ասած, այսպիսի դինամիկայով պետական աջակցության միջոցների ավելացումը սուբվենցիայի հաշվին հնարավորություն կստեղծի ապահովել համայնքային բյուջեով նախատեսված ներդրում ապահովումը ինչպես բուն համայնքում, այնպես էլ գյուղական բնակավայրերում:

2024թ.-ին պաշտոնական դրամաշնորհները կանխատեսվում են երեք տարվա միջինով՝ 1358,6 մլն. դրամի սահմաններում:

Պետական բյուջեից տրվող սուբվենցիոն ծրագրերի համար կանխատեսվում են՝

- 2024 թվականի համար 800.0 մլն. դրամի չափով /աճը 2023 թվականի փաստացի ստացվածի համեմատ կազմում է 2,5 անգամ, ինչը իր մեջ պարունակում է մեծ ռիսկ/: Այդպիսի բարձր կանխատեսումը կամ ռիսկը պայմանավորված է այն հանգամանքով, որ տարիներ շարունակ, հատկապես համայնքի միաորումից հետո, կազմված և հավանության արժանացած ծրագրեր՝ ֆինասական միջոցների սղության և այլ պատճառներով, տարեց-տարի տեղափոխվել են և հասցվել 2024 թվական:

- 2025 թվականի համար կապիտալ սուբվենցիա է կանխատեսվել 850.0 մլն. դրամ /աճը 2024 թվականի համեմատ կազմում է 6,2 տոկոս/.

- 2026թվականին՝ 900.0 մլն. դրամ /աճը 2024 թվականի համեմատ կազմում է 5,9 տոկոս/:

Ընդ որում, անշարժ գույքի հարկի աճը, համայնքի բյուջեի համար որպես կարևորագույն եկամտատեսակ՝ ունի առանձնահատկություն: Կանխատեսվող աճի 20.0 տոկոսն ապահովվելու է անշարժ գույքի հարկի օրենքով սահմանված դրույքաչափի տարեկան աճի հաշվին, իսկ մնացածը՝ 80.0 տոկոսը, վարչարարության իրականացման հաշվին:

Հատկանշական է, որ ընդամենը եկամուտների կազմում աճ է նախատեսվում գրեթե բոլոր բյուջետային բաժիններում և խմբերում, մասնավորապես՝ հարկ է նկատել Սևան համայնքի սեփական եկամուտների դինամիկան, որը հիմնականում պայմանավորված է ՀՀ Հարկային օրենսգրքի 233-րդ հոդվածի 7-րդ մասով սահմանված դրույթների կիրառմամբ, որի արդյունքում միջնաժամկետ կտրվածով սեփական եկամուտների կազմում հիմնական աճը նախատեսվում է հարկ անշարժ գույքի մասով եկամտատեսակից, ինչպես նաև տրանսպորտային գույքահարկի գծով:

Ելնելով յուրաքանչյուր տարվա սեփական եկամուտների կատարողականից՝ կանխատեսվում է սեփական եկամուտների գծով աճ. 2025թվականին՝ 3,7 տոկոս 2024թվականի նկատմամբ, 6,3 տոկոս 2026 թվականին՝ 2025թվականի նկատմամբ:

4. Սևան համայնքի 2024-2026թ.թ. կանխատեսվող ընդհանուր ծախսերը

Սևան համայնքի միավորման առաջին տարվա՝ 2022 թվականի բյուջեի ծախսերի կատարման տվյալներից, ինչպես նաև 2023թ.-ի բյուջեի կատարողականից վերանայվել են ծախսերի կանխատեսումները, և 2024-2026 թվականներին համայնքի ընդհանուր բյուջեի կանխատեսվող ծախսերի տվյալները հետևյալն է.

Հ/Հ	ԾԱԽՍԵՐԻ ԱՆՎԱՆՈՒՄՆԵՐԸ	2024 ԹՎԱԿԱՆ	2025 ԹՎԱԿԱՆ	2026 ԹՎԱԿԱՆ
	ԸՆԴԱՄԵՆԸ ՀԱՄԱՅՆՔԻ ԲՅՈՒՋԵԻ ԾԱԽՍԵՐ, ԱՅԴ ԹՎՈՒՄ	2690,0	2760,0	2850,0
1	ՎԱՐՉԱԿԱՆ ԲՅՈՒՋԵԻ ԾԱԽՍԵՐ ԸՆԴԱՄԵՆԸ	1890.0	1910.0	1950.0
2	ԸՆԴԱՄԵՆԸ ՖՈՆԴԱՅԻՆ ԲՅՈՒՋԵԻ ԾԱԽՍԵՐ ԱՌԱՆՑ ՈՉ ՖԻՆԱՆՍԱԿԱՆ ԱԿՏԻՎՆԵՐԻ ԻՐԱՑՄԱՆ ՄՈՒՏՔԵՐԻ	1300,0	1400,0	1500,0
3	ՈՉ ՖԻՆԱՆՍԱԿԱՆ ԱԿՏԻՎՆԵՐԻ ԻՐԱՑՄԱՆ ՄՈՒՏՔԵՐ	360,0	370,0	380,0
4	ԸՆԴԱՄԵՆԸ ՖՈՆԴԱՅԻՆ ԲՅՈՒՋԵԻ ԾԱԽՍԵՐ ՈՉ ՖԻՆԱՆՍԱԿԱՆ ԱԿՏԻՎՆԵՐԻ ԻՐԱՑՄԱՆ ՄՈՒՏՔԵՐՈՎ	1660.0	1770,0	1880,0

Համայնքի բյուջեի գծով կանխատեսվել են հետևյալ ընդհանուր ծախսերը.

- 2024 թվականին 2 690.0 մլն. դրամ /աճը 2023թ-ի փաստացի կատարված բյուջեի նկատմամբ կազմում է 17,0 տոկոս/.
- 2025թ.-ին 2 760,0 մլն դրամ /աճը 2024թվականի բյուջեի նկատմամբ՝ 2,6 տոկոս/.
- 2026թ.-ին 2 850.0 մլն. դրամ /աճը 2025թվականի բյուջեի նկատմամբ՝ 3,3 տոկոս/:

Համայնքի վարչական բյուջեի գծով կանխատեսվել են հետևյալ ընդհանուր ծախսերը.

- 2024 թվականին 1 890.0 մլն. դրամ /աճը 2023թ-ի փաստացի կատարվածի բյուջեի նկատմամբ կազմում է 25,5 տոկոս/
- 2025թ.-ին 1 910,0 մլն դրամ /աճը 2024 թվականի բյուջեի նկատմամբ՝ 1,1 տոկոս/.
- 2026թ.-ին 1 950.0 մլն. դրամ /աճը 2025թվականի բյուջեի նկատմամբ՝ 2,1 տոկոս/:

Ոչ ֆինանսական միջոցների օտարման գումարներ են կանխատեսվել՝

- 2024 թվականի համար 360,0 մլն. դրամ /աճը 2023 թվականի փաստացի կատարողականի նկատմամբ չի նախատեսվում՝ կապված այն հանգամանքի հետ, որ տարեցտարի օտարման ենթակա հատկապես հողատարածքները պակասում են/:

- 2025 թվականի համար 370,0 մլն. դրամ /աճը 2024 թվականի համեմատ կազմում է 2.8 տոկոս/.

- 2026 թվականի համար 380,0 մլն. դրամ /աճը 2024 թվականի համեմատ կազմում է 2.7 տոկոս/:

Ոչ ֆինանսական միջոցների օտարման գումարների հետ միասին համայնքի ֆոնդային բյուջեի գծով կանխատեսվել են հետևյալ ընդհանուր ծախսերը

-2024 թվականին 1 660.0 մլն. դրամ /աճը 2023թ.-ի փաստացի բյուջեի կատարողականի նկատմամբ կազմում է 57,5 տոկոս/.

- 2025թ.-ին 1 770,0 մլն դրամ /աճը 2024թվականի բյուջեի նկատմամբ՝ 6,6 տոկոս/.

-2026թ.-ին 1 880.0 մլն. դրամ /աճը 2025թվականի բյուջեի նկատմամբ՝ 6,2 տոկոս/:

Համայնքի 2024-2026թվականների կանխատեսվող ծախսերը՝ ըստ տնտեսագիտական դասակարգման

Ընդհանուր ծախսերը՝ ըստ բյուջետային ծախսերի տնտեսագիտական դասակարգման.

Կանխատեսվող ծախսերը ներկայացվում են հետևյալ խմբերով՝

մլն. դրամ

Հ/Հ	Ծախսերի անվանումը	2024թ.	2025թ.	2026թ.
1	Աշխատանքի վարձատրություն	275.0	290.0	300.0
2	Ծառայությունների և ապրանքների գնում	125,0	130.0	135.0
3	Սուբսիդիաներ	820.0	850.0	885.0
4	Ընթացիկ դրամաշնորհներ	4.0	5.0	5.0
5	Նպաստներ	20.0	22.0	25.0
6	Այլ ծախսեր,որից	646,0	613,0	600,0
7	Պահուստային միջոցներ	500,0	550,0	600,0
	ԸՆԴԱՄԵՆԸ ԸՆԹԱՑԻԿ ԾԱԽՍԵՐ	1890.0	1910,0	1950,0
7	Հիմնական միջոցներ	1300.0	1400.0	1500.0
8	Ոչ ֆինանսական ակտիվների իրացումից մուտքեր	360,0	370.0	380.0
	ԸՆԴԱՄԵՆԸ ԿԱՊԻՏԱԼ ԾԱԽՍԵՐ	1660,0	1770,0	1880,0
	ԸՆԴԱՄԵՆԸ ՀԱՄԱՅՆՔԻ ԲՅՈՒՋԵԻ ԾԱԽՍԵՐ	3050,0	3130,0	3230,0

Ըստ տնտեսագիտական դասակարգման՝ համայնքի ընդհանուր բյուջեի ծախսերը, հաշվի առած ոչ ֆինանսական ակտիվների օտարման գումարները, կանխատեսվել են հետևյալ չափերով՝

-2024 թվականի համար 3050.0 մլն. դրամ՝ աճը 2023թվականի փաստացի կատարողականի հանդեպ կազմում է 2.9 անգամ:

- 2025 թվականին 3 130,0 մլն դրամ /աճը 2024թվականի բյուջեի նկատմամբ՝ 2,6 տոկոս/.

-2026 թվականին 3 230.0 մլն. դրամ /աճը 2025թվականի բյուջեի նկատմամբ՝ 3,2 տոկոս/:

2024թվականի կանխատեսվող այսպիսի աճը պայմանավորված է պետական բյուջեից համայնքին հատկացվող դոտացիայի, ինչպես նաև պետական բյուջեից կապիտալ ծախսերի համար հատկացվելիք սուբվենցիայի աճով:

Բնականաբար, կանխատեսվող ծախսերի այսպիսի աճի տեմպերն իրենց ազդեցություն են թողնում ինչպես ընթացիկ, այնպես էլ կապիտալ ծախսերի վրա:

ՄԺԾԾ ծախսերը կանխատեսվում են եկամուտներին համամասնորեն և միտված են համայնքի համաչափ և կայուն զարգացմանը:

Ծախսերը նախագծվել են՝ հետևելով բյուջետային հաշվեկշռվածության սկզբունքին՝ ապահովելով բյուջեների կառուցման ստանդարտները և ներկայացնելով այն՝ ըստ բյուջետային գործառնական և տնտեսագիտական դասակարգումների, ինչպես նաև ըստ առանձին ծրագրերի:

Կանխատեսվող ծախսերի աճը տարածվում է ինչպես ամբողջ ընդհանուր ծախսերի, այնպես էլ տնտեսագիտական ծախսերի բոլոր տեսակների վրա, այդ թվում՝ այնպիսի կարևորագույն հոդվածների վրա, ինչպիսիք են աշխատավարձի, ՀՈԱԿ-ին տրվող սուբսիդիաների և պահուստային միջոցների գծով ծախսերը:

Կանխատեսվող ծախսերից ռիսկային ծախսեր կան միայն կապիտալ ծախսեր մեջ, որը կապված է ոչ ֆինանսական ակտիվների՝ հողի օտարումներից ստացվող եկամուտների հետ: Համայնքի հողային հաշվեկշռում առկա օտարման ենթակա հողատարածքները սահմանափակ են, և յուրաքանչյուր տարի դրանց քանակը նվազում է ,և այդ իմաստով ծախսերի կատարումը դառնալու է ռիսկային: Անհրաժեշտություն է առաջացել փոխել համայնքային ֆոնդային բյուջեների ծախսման օրենսդրական կարգը և նոր հնարավորություններ ստեղծել լրացնելու այդ բացը: Այդպիսի հնարավորությունը կարող է համարվել պետական բյուջեի օրենսդրական դաշտի կրառումը և տարածումը համայնքների վրա:

5. Բյուջետային ծախսերի կանխատեսումը՝ ըստ ոլորտների

/գործառնական դասակարգման/

Կանխատեսվող բյուջետային ծախսերի բաշխման ոլորտային սկզբունքները պայմանավորված են Սևան համայնքի համաչափ զարգացման և ոլորտային ուսումնասիրությունների արդյունքում առաջացած խնդիրների լուծման տեսլականներով: Այն առավել մատչելի ձևով ներկայացված է բյուջետային դասակարգման գործառնական խմբերում և բաշխված է հետևյալ կերպ:

միլիոն դրամ

Հ/Հ	Ծախսերի անվանումը	2024 ԹՎԱԿԱՆ	2025 ԹՎԱԿԱՆ	2026 ԹՎԱԿԱՆ
1	Ընդհանուր բնույթի հանրային ծառայություններ	600,0	610,0	620,0
2	Տնտեսական հարաբերություններ	1480,0	1500,0	1500.0

3	Շրջակա միջավայրի պաշտպանություն	250.0	255.0	260.0
4	Բնակարանային տնտեսություն և կոմունալ ծառայություններ	120.0	13.0	15.0
5	Մշակույթ	75.0	180.0	110.0
6	Կրթություն	505.0	550.0	700.0
7	Սոցիալական պաշտպանություն	20.0	22.0	25.0
	Հիմնական բաժիններին չդասվող պահուստային միջոցներ, որից հատկացումներ ֆոնդային բյուջե	500.0	550.0	600,0
	ԸՆԴԱՄԵՆԸ ԾԱԽՍԵՐ	3050,0	3130,0	3230,0

Ծախսերի կանխատեսման այսպիսի համաչափությունն ապահովում է համայնքի կայուն զարգացում և հնարավորություն է տալիս լուծել առաջնահերթ խնդիրներ՝ հատկապես կատարել գումարների տեղաշարժ, հնարավորություն ստեղծել մի ոլորտից գումարներն ուղղել մյուս ոլորտներ: Համայնքի առանձին բնագավառների խնդիրների լուծումից հետո հաջող փուլում կամ հաջորդ տարի առկա գումարներն ուղղել չլուծված խնդիրների լուծմանը կամ պահպանել համայնքի ու նրա գյուղական բնակավայրերի համաչափ զարգացումը:

Բացի այդ՝ համայնքում իրականացվում են նաև այլ ծրագրեր, որոնց ֆինանսավորման 80.0-ից 90.0-ը տոկոս իրականացվում է դոնոր միջազգային կազմակերպությունների, մնացած 10.0-ից 20.0 տոկոսը՝ համայնքային ներդրման հաշվին: Նկատի ունենալով այն հանգամանքը, որ միջազգային կազմակերպությունների կողմից իրականացվող ծրագրերը շատ ավելի ռիսկային են, քան մյուս ծրագրերը, ուստի այդպիսի ծրագրերի կանխատեսումներ չեն արվել: Միջազգային կազմակերպությունների ֆինանսավորմամբ իրականացվող ծրագրերը, որպես կանոն քննարկվում և առաջանում են յուրաքանչյուր տարվա ընթացքում, որոնք խոշոր կամ էական ազդեցություն չեն թողնում մյուս կապիտալ ծրագրերի իրականացման վրա:

Աղյուսակի տվյալները վկայում են, որ մի բնագավառի գումարները փոքրանում են, մյուս տարի մեկ այլ բնագավառում շեշտակի աճում: Օրինակ՝ 2025թ.-ին համայնքի մշակութային հիմնարկությունների պահպանման և միջոցառումների իրականացման ծախսերը կազմելու են 75,0 մլն. դրամ իսկ մնացած 105,0 մլն. դրամն ուղղվելու է մշակութային շենք-շինությունների հիմնանորոգումների կապիտալ ծրագրերի իրականացմանը, իսկ հաջորդ՝ 2026թ.-ին այդ գումարներն ուղղվելու են արդեն կրթության ոլորտ՝ իրականացնելով կրթության ոլորտի ծրագրերի իրականացում և այդպես շարունակ:

Նման քաղաքականության իրականացման գործում կարևոր նշանակություն է ստանում պետության աջակցության, մասնակցության ավելացման բաժինը, ինչն արդեն կատարվել է 2024թվականին՝ համեմատած 2023թվականի հետ :

Համայնքի բյուջեի 2024-2025թ.թ. կանխատեսվող դեֆիցիտը

Սևան համայնքի 2024-2026թ.թ. համար միջնաժամկետ ծախսային ծրագրերում բյուջեների դեֆիցիտը կանխատեսվում է՝ պայմանավորված նախորդ երկու տարիների բյուջեի տարեսկզբյան ազատ մնացորդի միջին մակարդակով: Չնայած այն հանգամանքին, որ յուրաքանչյուր տարի առաջանում է և վարչական, ֆոնդային բյուջեների գծով դեֆիցիտը /հավելուրդը/, սակայն վարչական բյուջեի հավելուրդը՝ կապված ֆոնդային բյուջեի միջոցների սղության հետ, ամբողջությամբ, ֆոնդային բյուջեի

մնացորդի հետ միասին, ուղղվում է ֆոնդային բյուջե՝ նախորդ տարիներին կատարված, սակայն չֆինանսավորված ծրագրերի ֆինանսավորմանը:

2024թվականի համար համայնքում կանխատեսվող բյուջեի դեֆիցիտը կազմում է 73,9 միլիոն դրամ /վարչական բյուջեի գծով՝ 53,0 միլիոն դրամ, ֆոնդային բյուջեի գծով՝ 20,6 միլիոն դրամ/, որը ամբողջությամբ ուղղվելու է համայնքի 2024թվականի ֆոնդային բյուջեի ծախսերի ծածկմանը: Կանխատեսնվում է համապատասխանաբար 2025թվականի համար 60.0միլիոն դրամ և 2026թվականի համար՝ 75.0 մլն. դրամ: Այդ գումարներն ամբողջությամբ ուղղվելու են համայնքի ֆոնդային բյուջեի ծախսային նպատակների իրականացմանը: